

Susret animatora za duhovna zvanja

Lovran, 21. - 23. listopada 2010.

PEDAGOGIJA ZVANJA

Odgoj duhovnih zvanja s obzirom na

ljudsku, duhovnu, intelektualnu i pastoralnu izgradnju

Ključni pojmovi:

- Pedagogija
 - Odgoj
 - Duhovna zvanja
 - Pedagog/odgojitelj
-

1. PEDAGOGIJA

Prije razrade glavne teme, potrebno je svratiti pozornost na ključnu riječ, a to je *pedagogija* (grč. παιδαγωγία).

Pedagogija prije svega podrazumijeva disciplinu koja se bavi načelima, metodama i sredstvima izobrazbe.¹ Dolazi od grčkih riječi πᾶις, παιδός (dijete, dječak, djevojka, mladić) i ἄγω (voditi... uzgojiti, odgojiti...). Otuda i proizlazi kako je objekt pedagogije dijete, mladić, djevojka, odnosno kako je pedagogija nauka o obučavanju i odgoju novih naraštaja.² Iz morfologije riječi *pedagogija* dolazi i grčki glagol παιδαγωγέω što znači djecu nadgledati ili odgajati, voditi, poučavati.³

2. PEDAGOGIJA ZVANJA

Nakon morfološke raščlambe i tumačenja riječi *pedagogija* dolazimo do važnih glagola u pedagogiji ili odgoju zvanja: *nadgledati, odgajati, voditi i poučavati*.

Vlastito nas iskustvo uči kako se nova zvanja ili već postojeća najbolje odgajaju vlastitim primjerom onih koji su pozvani svojim životom služiti Bogu u zajednici Crkve. Tako su prvi i najvažniji pedagozi ili odgojitelji poziva zaređeni i zavjetovani službenici Crkve. O tome govori i papa Benedikt XVI. u ovogodišnjoj poruci za 47. svjetski dan molitve za duhovna zvanja u kojoj ističe:

¹ HRVATSKI OPĆI LEKSIKON, Leksikografski zavod M. Krleža, Zagreb, 1996.

² Usp. B. KLAIĆ, *Rječnik stranih riječi*, Školska knjiga, Zagreb, 2007.

³ Usp. O. GORSKI, N. MAJNARIĆ, *Grčko-hrvatski rječnik*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

... Svaki prezbiter, svaka posvećena osoba, vjerni svome pozivu, prenose radost služenja Kristu i pozivaju sve kršćane da odgovore na sveopći poziv svetosti. Shodno tome, za učvršćivanje zvanja na svećeničku službu i posvećeni život i djelotvornost u promicanju zvanja nije ništa učinkovitije od **primjera** onih koji su rekli svoj „da“ Bogu i naumu koji on ima sa svakom osobom. **Osobno svjedočenje**, koje čine egzistencijalna i konkretna opredjeljenja, potaknut će mlade da donesu zahtjevne odluke koje sežu i u njihovu budućnost. ...

O pedagogiji zvanja htio bih progovoriti na tri razine: pedagogija novih duhovnih zvanja (samo u kratkim crtama, jer je već na prijašnjim susretima o tome bilo riječi), pedagogija pozvanih (onih u formaciji) i pedagogiji (odgoju ili formaciji) pedagoga (odgojitelja).

PEDAGOGIJA NOVIH DUHOVNIH ZVANJA

U odgoju novih duhovnih zvanja ili u odgoju za nova duhovna zvanja, kao što sam već rekao, važnu ulogu imaju zaređeni i posvećeni službenici. Onu su, uz osobno svjedočanstvo, pozvani promatrati i prepoznavati nova zvanja.

Kada crkveni službenik prepozna klicu zvanja onda tu klicu treba podržavati. U razvojnoj fazi duhovnog poziva prvo mjesto zauzima *povlašteni osjećaj*⁴, odnosno trenutak oduševljenja zbog privlačnosti koju dječak ili djevojčica – mladić ili djevojka osjećaju prema duhovnim osobama (crkvenim službenicima), liturgiji, crkvi. Taj *povlašteni osjećaj* je prva intuicija duhovnog zvanja kao vrednote onoga koji počinje osjećati da ga Bog zove. To je temelj na kome će se kasnije graditi pročišćeni i ispravni motivi duhovnog poziva. Zato važnu ulogu u uočavanju, pročišćavanju, usmjeravanju i podržavanju poziva imaju u prvome redu župnici, župni vikari i oni koji su na izravan način uključeni u pastoral (časna sestra, vjeroučitelj).

Nakon ove prve faze u razvoju zvanja slijedi *identifikacija s jednim uzorom*.⁵ Pozvana osoba želi se poistovjetiti s osobom koju smatra uzorom (župnik, župni vikar, časna sestra...). U ovoj fazi sazrijevanja poziva važan je primjer, jer uloga je *uzora* u tome da pozvanu osobu privuče konkretnom zvanju i da pokaže kako se može ostvariti *povlašteni osjećaj*.

Posljednja ali važna faza u buđenju duhovnog poziva je *preuzimanje odgovornosti*⁶ odnosno odabir načina služenja u Crkvi (kao svećenik, redovnik, redovnica...). U ovoj fazi pozvana osoba treba sama donijeti odgovornu odluku, oslušujući Božju volju, vlastito srce, promatrajući vlastite sposobnosti i kvalitete. Crkveni službenik, s druge strane, u ovoj fazi samo savjetuje, potiče primjerom i prati molitvom.

Nakon ovih prvih faza nastanka i buđenja duhovnog poziva i preuzimanja odgovornosti za vlastito zvanje i poslanje u Crkvi, pozvana osoba ulazi u proces institucionalne formacije, odnosno razlučivanja autentičnosti zvanja.

U ovom djelu *pedagogije novih zvanja* istaknuto mjesto imali su glagoli *prepoznavati*, *podržavati* i *usmjeravati*, a u drugom dijelu o *pedagogiji pozvanih* vodit ćemo se glagolima *odgajati*, *voditi*, *pratiti* i *poučavati*.

⁴ Usp. M. PARLOV, *Čovjek Božji. Razmišljanja o svećeništvu*, Verbum, Split, 2002., str. 125.

⁵ Isto, str. 127.

⁶ Isto, str. 128.

PEDAGOGIJA POZVANIH

Odgoj duhovnih zvanja po učenju Crkve sastoji se od četiri bitnih odrednica: ljudske, duhove, intelektualne i pastoralne dimenzije izgradnje svećeničkih i redovničkih kandidata.

*... U svojoj brizi za svećenička zvanja Crkva svih vremena nadahnjuje se na Kristovu primjeru. Postojali su, i još danas postoje, različiti konkretni oblici po kojima je Crkva zauzeta u pastoralu zvanja, usredotočena ne samo na prepoznavanje već i na „praćenje“ svećeničkih zvanja. Ali duh koji pokreće i podržava ostaje isti: do svećeništava dovesti samo one koji su pozvani, dovesti ih na odgovarajući način (putem ljudske, duhovne intelektualne i pastoralne dimenzije odgoja, vl.op.) U tom smislu sjemenište... i kuća za formaciju svećenika redovnika, i prije negoli mjesto, materijalni prostor, predstavlja duhovni prostor, životni put, ugođaj koji omogućuje i osigurava proces formacije,...*⁷

Da bi se uspješno moglo odgajati u *sjemeništima* i *kućama za formaciju* potrebno je postaviti jasne ciljeve i načine izvođenja plana i programa odgoja. Ako se pedagogija označuje kao disciplina koja se bavi *načelima, metodama i sredstvima odgoja*, onda i *odgoj pozvanih* treba slijediti ove odrednice.

U ovom dijelu izlaganja htio bih, barem naznačiti u kratkim crtama, mogući plan odgoja za svećeništvo, vodeći se (skromnim) iskustvom odgoja u bogosloviji, ali i bogatim iskustvom zajedničkih nastojanja odgojitelja Nadbiskupskog bogoslovnog sjemeništa u Zagrebu.

2.2.1. Odgojni vid svećeničke formacije

A) Ljudska izgradnja – odgoj u ljudskim vrijednostima

*...Bez prave ljudske izgradnje, čitava bi svećenička izgradnja bila bez svojega nužnoga temelja.*⁸

Odgoj u ljudskim vrijednostima ponajprije pretpostavlja odgoj za iskrenost, stalnu brigu za pravdu, vjernost obećanjima, uglađenost u odnosima prema pravilima pristojnog ponašanja, uglađenost u govoru i čednost povezanu s ljubaznošću.⁹

Važan dio odgoja u ljudskim vrijednostima je i odgoj za karitas i pomoć potrebnima, te osjećaj blizine i solidarnosti. Stoga je dobro da svećenički kandidati polaze na neki oblik karitativno-socijalnog praktikuma tijekom kojega se susreću s potrebama i poteškoćama konkretnih osoba i štitićenika ustanova u kojima se odvija praktikum.

Ciljevi ljudske izgradnje

- odgoj u ljubavi prema istini, odanosti, poštivanju svake osobe, u osjećaju za pravедnost, u vjernosti danoj riječi, u stvarnom suosjećanju, u dosljednosti, a osobito u uravnoteženosti prosudbe o događajima i ljudima te u odabiranju samo onoga što je plemenito
- odgoj za odgovornu ljubav i afektivnu zrelost

⁷ IVAN PAVAO II., *Dat ću vam pastire (Pastores dabo vobis). Apostolska pobudnica kleru i vjernicima o svećeničkoj izgradnji (formaciji) u sadašnjim prilikama*, Glas Koncila, Zagreb, 1992., br. 42.

⁸ Isto, br. 43.

⁹ Usp. II. VATIKANSKI SABOR, *Dokumenti. Latinski i hrvatski, Dekret „Optatam totius“ o odgoju i obrazovanju svećenika*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998., br. 11.

- odgoj za čvrstu izgradnju u slobodi
- odgoj moralne savjesti

Načini ostvarenja ljudske izgradnje

- pouka iz bontona
- osobni razgovor s odgojiteljem i duhovnikom, te primjer odgojitelja
- karitativno-socijalni praktikum
- izgrađivanje prijateljstva
- zajedništvo života u sjemeništu što podrazumijeva osjećaj pripadnosti, osobno sudjelovanje u životu i događajima u sjemeništu (posluživanje u blagovaonici, pomoć u studiju, sport i glazba, odgovorno vršenje povjere službe, uslužnost prilikom pomoći osoblju sjemeništa i izvanrednih poslova za zajedničko dobro...)
- razvijati odgovoran odnos prema korištenju vremena, obvezama, novim oblicima komunikacije (društvene mreže) i novim ovisnostima (Internet, facebook...)

B) Duhovna izgradnja – u zajedništvu s Bogom i u traženju Krista

Duhovna formacija integrirana sa ostalim dimenzijama formacije ima zadaću izgrađivanja temeljnih elemenata svećeničkog života: suobličavanje Kristu Glavi, Pastiru i Zaručniku Crkve, odgoj za pastoralnu ljubav u sebedarju, osposobljavanje za vršenje službe, upućivanje u evanđeoski radikalizam i jedinstvo života prezbitera, aktivno djelovanje u biskupiji inkardinacije kao i osjećaj za potrebe i poslanje opće Crkve.

Ciljevi duhovne izgradnje

- pospješivati odgoj ljudske zrelosti putem praćenja afektivnog života i kreposti koje ljudi posebno cijene: iskrenost, pravednost, uglađenost u odnosima...
- rasvijetliti, verificirati i kontinuirano posvješćivati uzvišenost Božjeg poziva i njegovo sazrijevanje kroz kušnje, odricanje i vršenje kreposti (općeljudske i specifične)
- odgoj i vodstvo savjesti mladića koji ima Božji poziv
- posvješćivati sudjelovanje u Euharistiji kao središtu i izvoru Kristove ljubavi
- poticati, pratiti i usavršavati slavlje liturgije Časova
- poticati stjecanje duha molitve u zajednici i pojedincima radi postizanja čvrstoće zvanja
- poticati i njegovati duh pokore
- razvijati potrebu za duhovnim vodstvom u budućem svećeničkom životu
- razvijati sposobnost za duhovno vodstvo u pastoralnom djelovanju

Načini ostvarenja duhovne izgradnje

- osobni duhovni razgovori
- redoviti liturgijski i molitveni život zajednice i pojedinca (svakodnevno razmatranje, ispit savjesti, molitva krunice, euharistijsko klanjanje...)
- redovito pristupanje sakramentu pomirenja
- liturgijski sastanci
- mjesečne duhovne obnove
- godišnje duhovne vježbe
- duhovno štivo
- zajednički život i svjedočenje
- aktivnosti duhovnih ili molitvenih grupa

C) Intelektualna izgradnja – poznavanje i shvaćanje vjere

Intelektualna izgradnja, premda ima svoje osobitosti, tako se duboko povezuje s izgradnjom ljudskosti i s duhovnom izgradnjom da tvori njihov nužni izričaj: ona se naime oblikuje kao nezatomiv zahtjev razuma kojim čovjek postaje dionikom Božjeg uma i pokušava steći mudrost koja se u datom trenutku otvara i cilja prema spoznaji Boga i prianja k Bogu.¹⁰ ...

... Da bi mogla biti pastoralno djelotvorna, intelektualna se izgradnja ucjepljuje u duhovni hod koji je označen osobnim iskustvom Boga, tako da nadilazi čistu pojmovnu znanost i dolazi k uvidu srca koje zna „vidjeti“ prije, te je u stanju braći priopćiti Božje otajstvo. ...¹¹

Ciljevi intelektualne izgradnje

- filozofsko-teološkim studijem pripremiti se za pastoralno djelovanje
- pomoću studija naučiti kako sadržaj vjere naviještati, izlagati i braniti
- naučiti služiti se literaturom i znanstvenim aparatom

Načini ostvarenja intelektualne izgradnje

- redovito pohađanje predavanja, seminara i vježbi
- redoviti osobni rad i studij
- redovito polaganje ispita

¹⁰ IVAN PAVAO II., *Dat ću vam pastire (Pastores dabo vobis). Apostolska pobudnica kleru i vjernicima o svećeničkoj izgradnji (formaciji) u sadašnjim prilikama*, Glas Koncila, Zagreb, 1992., br. 51.

¹¹ Isto

- sudjelovanje na tribinama i teološko-pastoralnim susretima (razgovorima)
- čitanje i praćenje teološke i druge literature (osobito humanističkih znanosti)
- poticanje čitanja i kritičkog odnosa prema medijima (osobito crkvenim medijima)

D) Pastoralna izgradnja – biti sudionik u ljubavi Isusa Krista Dobroga Pastira

Važno mjesto u odgoju budućih svećenika ima i pastoralna formacija. Svećenički kandidati pastoralnu formaciju stječu na fakultetu (pastoralna teologija, liturgika i katehetika), u sjemeništu, ali i tijekom pastoralnog praktikuma. Pastoralna dimenzija mora biti trajno prisutna tijekom cijelog teološkog studija. Ona nastoji crpiti sadržaj svog izlaganja iz trajnog upoznavanja današnjeg svijeta i pitanja što ih on postavlja.¹²

Ciljevi pastoralne izgradnje

- osposobiti i pripremiti za službu bogoštovlja i navještaja Božje riječi
- osposobiti za *službu pastira* (pastoralna ljubav)
- odgojiti za osjećaj Crkve kao zajednice i suradnju s vjernicima laicima
- naučiti kako ljubiti i živjeti misijsko poslanje Crkve (biti otvoren i raspoložen za razne suvremene mogućnosti navještaja Evanđelja – mediji)

Načini ostvarenja pastoralne izgradnje

- tjedni susret s odgojiteljem: liturgijske „vježbaonice“ (sakramenti i blagoslovine pod teoretskim i praktičnim vidom)
- pastoralni praktikum: upoznavanje sa župnim administracijom i dijalogom s vjernicima, sudjelovanje u bogoslužju i vjerničkim susretima (ministranata, mladih, pripravnika za sakramente, biblijskih ili molitvenih skupina ili zajednica i sl.)

Vidimo kako je važno postaviti ciljeve i načine ostvarivanja ciljeva u odgojnom procesu. Ovi ciljevi su postavljeni kao opći ciljevi odgoja svećeničkih kandidata (u Nadbiskupskom bogoslovnom sjemeništu) i pomažu nam odrediti ciljeve pojedinačnih godina, prema načelu postupnosti odgoja i sazrijevanja kandidata za svećeništvo.

Ne ulazeći u detaljnu razradbu pojedinačnih godišnjih ciljeva, htio bih nabrojati tematske naslove pojedinih godina u Nadbiskupskom bogoslovnom sjemeništu u Zagrebu.

1. prva godina: Na početku puta prema svećeničkom pozivu
2. druga godina: Svećenik – čovjek Božji
3. treća godina: Svećenički poziv – krize i opredjeljenja
4. četvrta godina: Svećeništvo – moj životni put
5. peta godina: Ususret svećeničkom služenju

¹² Usp. BISKUPI JUGOSLAVIJE, *Odgoj i obrazovanje svećeničkih kandidata*, Kršćanska sadašnost, Zagreb, 1986., br. 81 i 82.

Ovi naslovi nas upućuju na važnost prepoznavanja *stanja*¹³ Crkve, a time i samih odgajnika. Svijest kako su današnji odgajnici samo *djeca današnjeg vremena*, pomaže nam razumjeti i u odgoj uvrstiti one teme koje su za njih važne.

Današnji mladi ljudi koje se opredijele za svećeništvo – osobito oni koji nisu bili u malim sjemeništim – teško prekidaju način života kojega su živjeli prije bogoslovije. Traže načine kako spojiti prijašnje s novonastalom situacijom u njihovom životu. Uz ovaj problem, još postoji i problem neodlučnosti i donošenja čvrstih odluka o svećeničkom pozivu. Pojedini kandidati, izvlačeći se nepoloženim ispitima, odgađaju vrijeme ređenja i tako produžuju formaciju jednu, dvije pa čak i tri godine. U duhovnom životu nailazi se na poteškoću ulaženja u osobnu molitvu i razmatranje te motivacije za napredovanje u duhovnom životu.

Pedagog pozvanih (odgojitelj) svojim sposobnostima i otvorenošću Duhu Božjemu treba prepoznavati te napetosti i proturječnosti kojima su obilježene prilike kandidata, te im pomoći nadvladati poteškoće i zapreke u sazrijevanju, pazeći da s kukoljem ne iščupa i dobru pšenicu.¹⁴

PEDAGOGIJA PEDAGOGA

U prepoznavanju napetosti i proturječnosti, ali i dobroga puta na kome se kandidat za svećeništvo nalazi, potrebna je budnost i stručnost prikladnih pedagoga – odgojitelja. O tome nam govori Dekret „Optatam totius“ o odgoju i obrazovanju svećenika u broju 5:

Budući da odgoj pitomaca ovisi i o razumnim propisima a najviše o prikladnim odgojiteljima, treba za odgojitelje i profesore izabrati između najboljih i treba da se brižljivo pripreme temeljnim studijem, odgovarajućim pastoralnim iskustvom i naročitom duhovnom i pedagoškom formacijom. ...

Također važna uloga pedagoga – odgojitelja zvanja je razvijati i unaprjeđivati odgojno-obrazovni program odgoja, vrednovati prijedeni put kandidata, pročišćavati motive, pratiti, savjetovati, bodriti, podizati ... i tako bez kraja u zauzetoj i svjedočkoj brizi za zvanja.

Pedagogija u sustavu zanositi pojavljuje se kao jedinstvena društvena disciplina, međutim često je povezana i ostalim disciplinama koje se bave čovjekom, koje proučavaju zakonitosti razvitka čovjeka i društva. Proučavajući odgojnu stvarnost kao složeni društveni fenomen pedagogija se koristi znanstvenim spoznajama filozofije, etike, estetike, psihologije, biologije, medicine, sociologije, povijesti, teorije umjetnosti, ekonomije, tehničkih znanosti, matematike, kibernetike¹⁵...

Nije mi nakana ovdje reći kako odgojitelj uz pedagogiju mora poznavati i sve ovdje nabrojene znanstvene discipline i još k tome biti izvrstan u duhovnosti i pastoralu. No htio bi naglasiti važnost psihologije u praćenju kandidata za svećeništvo.

Već od prvog trenutka kada kandidat dođe i izrazi želju za ulaskom u sjemenište, odgojitelj treba biti sposoban pažljivo upoznati njegovu osobnost, mogućnosti, sklonosti i moguće rane, te procijeniti njegovu narav. Pravodobno prepoznavanje mogućih problema koji bi bili zapreka u rastu zvanja – kao što su prevelika afektivna ovisnost, pretjerana agresivnost, nedovoljna sposobnost osobe da vjerno ispuni preuzete obveze i uspostavi ozbiljne odnose utemeljene na otvorenosti, povjerenju i suradnji s drugima kandidatima i autoritetima,

¹³ Usp. IVAN PAVAO II., *Dat ću vam pastire (Pastores dabo vobis). Apostolska pobudnica kleru i vjernicima o svećeničkoj izgradnji (formaciji) u sadašnjim prilikama*, Glas Koncila, Zagreb, 1992., br. 10.

¹⁴ Usp. Isto.

¹⁵ Usp. OPĆA ENCIKLOPEDIJA jugoslavenskog leksikografskog zavoda, Zagreb, 1980., str. 356-357.

nejasan ili još uvijek nedovoljno jasno definirani spolni identitet – može samo biti na veliku korist osobi, institucijama za formaciju zvanja i Crkvi.¹⁶

U fazi početnog razlučivanja pomoć psihologije, a time i psihologa, može biti nužna prije svega na području dijagnoze stanja, odnosno otkrivanja mogućih psihičkih poteškoća.

Vidimo kako je važna pedagogija (odgoj, formacija) pedagoga (odgojitelja). Sukladno *Dekretu o odgoju i obrazovanju svećenika* nužna je formacija budućih odgojitelja u crkvenim ustanovama za odgoj duhovnih zvanja. Ovdje jednakom težinom vrijede i za biskupe oni glagoli s početka izlaganja (prepoznati, podržati i usmjeravati), kada se radi o prepoznavanju, podržavanju i usmjeravanju onih svećenika koji se prikladni za službu odgojitelja.

3. UMJESTO ZAKLJUČKA – PAPINE RIJEČI

... Temeljna i prepoznatljiva sastavnica svakog poziva na svećeništvo i posvećeni život jest prijateljstvo s Kristom. Isus je živio u stalnom sjedinjenju s Ocem i to je ono što je pobuđivalo kod učenika želju živjeti isto to iskustvo, učeći se od njega zajedništvu i neprestanom dijalogu s Bogom. Ako je svećenik „čovjek Božji“ koji pripada Bogu i koji pomaže drugima upoznati ga i ljubiti, mora njegovati duboku prisnost s njim, ostati u njegovoj ljubavi, ostavljajući prostora za slušanje njegove riječi – jer – molitva je prvo svjedočanstvo koje pobuđuje zvanja. ...¹⁷

Dakle, najbitnije odrednice pedagogije zvanja su molitva i svjedočenje.

Damir OCVIRK

vicerektor u Nadbiskupskom bogoslovnom sjemeništu u Zagrebu

i član Povjerenstva za pastoral duhovnih zvanja Zagrebačke nadbiskupije

¹⁶ Usp. KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ, *Smjernice za korištenje psihološke struke u primanju i odgoju svećeničkih kandidata*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., br. 8.

¹⁷ BENEDIKT XVI., *Poruka za 47. svjetski dan molitve za duhovna zvanja*, 2010.